

Сумський державний університет

**ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
ПРОБЛЕМИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2
(Суми, 18 квітня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

Оксентіївни, яка жила біля лісу, просити солі: «Не бійтеся, ми свої. Нам хліба не треба, лиш трішки солі. Як боїтеся – в щілку подайте» - казали вони.

Після війни родина жила не краще. Розруха, голод... Їли все, що бачили: кропиву, яку варили, корні з різного бур'яну, макуху. Згодом життя більш-менш стабілізувалася, відновилися колгоспи. Катерина Оксентіївна працювала в колгоспі на буряках. Чоловік повернувся до дому, в них народилося троє синів. Живе й до нині в селі Могриця.

Омельченко А., студ. гр. ПР-52
наук. керівник – к.і.н., доц. *В.А. Нестеренко*

Спогади моїх близьких*

Швидкоплинною рікою тече життя несучи на своїх могутніх хвилях людські долі. Одні з них навіки кануть у небуття, а інші подолавши тяжкий шлях, прилянуть до вдячного острівця пам'яті, щоб жити вічно. Так твориться історія.

Історія моєї країни багатостраждальна та разом з тим надзвичайно цікава. В Україні точилися війни, були біди, та народ усе переміг. З давніх давен люди збирали й передавали своїм дітям розповіді про минулі часи батьківщини. Батьківщина – як кінчик ниточки, замотаної у клубок. Назвеш себе на ім'я по батькові – згадаєш батька, назвеш батька – згадаєш діда, назвеш діда – згадаєш прадіда... Без перерви тягнеться ниточка, довжина

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження № 0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

її – вічність. Якими були вони – мої пращури? Що було тоді, коли починалася нитка поколінь?

Мій дідусь Нищий Павло Зосимович народився 1940 р. в селі Калинівка Роменського району. Його дитинство та юність співпали з війною та післявоєнним часом. Багато подій дідусь не пам'ятає, йому розповідали про них старші родичі. Та дещо збереглося в його пам'яті. Ось що він розповів мені.

Мої дід та бабуся - Нищий Яків Григорович та Тетяна Йосипівна були досить заможними селянами. Проживали вони в хуторі Журидка Северинівська Роменського повіту Полтавської губернії. Мали близько чотирьох десятин землі, ділянку лісу, пастівень, ставок. Вели господарство одноосібно. В родині було троє дітей – Раїса, Пелагея та Зосим.

Коли одружився мій батько Зосим, він не відійшов, а продовжував жити і господарювати разом з батьками. У молодят народився син Микола (1925 р.). Згодом народився ще один син – Іван (1927 р.).

Потім почалися гіркі часи. На початку 1929 р. до хутора почали наїжджати люди, які пропонували дідові вступити до колгоспу. Він категорично відмовлявся, бо знав, що все його майно перейде в колективне господарювання, тобто буде нічیه. Візитів було три. Потім, вже на початку 1930-го р., прийшла бригада з розкуркулювання. Прийшли вони вночі, зимової пори. Двері зняли з петель. Від гуркоту попросиналися діти та почали плакати, а їх голеньких викидали з хати й саджали сідничками прямо у сніг. Винесли все з хати та повантажили на підводи. Забрали все: землю, будівлі, скот, сільськогосподарський інвентар і все майно. Залишилось лише те, що встигли надягти на дітей та на себе батьки. І пішли вони, як говорять, в світ Божий, просити милостиню.

А далі був голодомор. Велика родина жила у маленькій напівзруйнованій хатці куди пустив їх якийсь далекий родич. Перебивались дрібними заробітками наймаючись на роботу деінде. Голодували. А коли із сіл та хуторів масово почали вивозити збіжжя стало зовсім сутужно. У бабусі зберігся великий натільний золотий хрест. Взимку, коли в родині зовсім не залишилося їжі, бабуся зняла його і віддала чоловікам щоб виміняли на продукти. За хреста дідусь виміняв цілий мішок зерна. Першим на весні 1932 р. від голоду помирає дід Яків, згодом помирає невістка, тобто перша дружина мого батька. На весні 1933 р. помирає і бабуся Тетяна. Померли старші бо віддавали все до крихти дітям, щоб вижили хоча б ті.

Батько забрав синів Миколу та Івана і поїхав до міста Ромни, де було більше можливостей влаштуватися на роботу, а значить вижити. Йому пощастило, він став працювати кочегаром паровозного депо станції Ромни. Згодом він понайомився з моєю матір'ю Катериною, вони одружилися. На той час Катерина вже мала доньку Варвару (1930 р.н.) і проживала в селі Калинівка. Працювала мама в колгоспі «Нове життя» в рільничій бригаді. У 1937 р. в родині народилася донько Лідія, а в 1940 р. народився Павло Зосимович.

Павло Зосимович пам'ятає лише Перемогу. Звістка прийшла з району, передали її до сільської ради. Зранку вдарили у дзвони, у селі завжди якщо щось траплялось, добре чи погане, били в дзвони. Тоді збиралось все село. Так сталось і того разу. Якась жінка повідомила, що Німеччина капітулювала і ми перемогли. Всі раділи: сміялись і плакали, кричали й співали. А згодом, дідусеві й бабусі принесли похоронку на сина Дмитра. Так сталось, що він загинув вже після дня Перемоги – 18 травня 1945 р.

при звільненні Чехословаччини. Тоді вся рідня зібралася у бабусі і гірко оплакувала загибель дядька.

Під час війни загинув і батько Павла Зосимовича. Хоча він був залишений резервістом працювати у депо, та в той момент коли Ромни були окуповані німцями, його розстріляли просто на робочому місці. Це було восени 1942 р. В тому ж році рідного брата Миколу відправили до Німеччини на примусові роботи звідки він повернувся вже після війни. А брат Іван у 1943 р. після звільнення Ромен від німецько-фашистських загарбників був призваний до лав Червоної Армії і служив до кінця війни льотчиком. Потім ще був учасником японської війни і повернувся додому в 1946 р.

Павло Зосимович пригадає голод 1946-1947 рр. Влітку 1946 р. хоча був не дуже добрий урожай із села вивозили велику кількість збіжжя: пшеницю, картоплю тощо. Коли прийшла зима були глибокі сніги, великі морози. В селі почався голод. Родина вижила дякуючи козі, яку переховували щоб ніхто не вкрав. Родина була велика і молока ледь вистачало, та все ж це дало можливість вижити всім.

Неподалік від нашого обійстя проживала родина Рудь – мати Ольга, дочка Галинка, два сина – Микола та Григорій. Їх батько загинув на війні. На весні 1947 р. від голоду помирає мати. Дітей забирають до дитбудинку. Павло Зосимович пам'ятає, що вони були опухлі, не могли йти. Їх погрузили на підводу і більше їх не бачили. Матір же загорнули у ліжник та так і поховали.

Після війни Павло Зосимович навчався в школі. Потім з 1956 до 1958 р. працював у колгоспі на молочнотоварній фермі, возив молоко на сепараторний пункт. Потім був завербований на Донбас, де працював прохідником на шахті. Згодом трудився на будівництві прокатного стану 3600, та морського порту в місті

Маріуполь (тоді Жданов). У 1966 р. повернувся до Ромен. У 1971 р. вступив у Харківський фінансово-економічний технікум, а по закінченні його працював у фінвідділі Роменського міськвиконкому.

А ось що розповідала про період колективізації та голодомору моя бабуся по татовій лінії Омельченко Раїса Анатоліївна.

Її дід - Нелін Самійло Миколайович народився приблизно в 1880 р. Був учасником Першої світової війни, кавалерист. Під час війни в окопах відморозив пальці на обох ногах. Після війни одружився, мав семеро дітей. Господарював добре і тому був досить заможним селянином. Мав 23 десятини землі, 3 десятини лісу. В його господарстві було п'ять робочих коней, 2 корови, вівці. З реманенту господар мав кінну молотарку та косарку.

У 1930 р. відмовився вступати до колгоспу, був засуджений і відправлений до Кременчуцької в'язниці. З розповідей односельців, які були засуджені разом з дідом, родина дізналася про його подальшу долю.

Тримали засуджених декілька тижнів у камерах заповнених на висоту одного метра водою. Звичайно, лягти там було неможливо, всі стояли тісно один до одного, як оселедці в бочці. Не витримавши таких тортур дід помер. Перед смертю передав наглядачеві золотого червінця, який був зашитий в одязі і попросив хліба. Та помер не дочекавшись бодай крихітки.

Не менш трагічною була доля всієї родини. Родину розкуркулили. Земля, скот і реманент перейшли колгоспу. Господарські будівлі передали під лікарню. (До речі, там і досі розташований сільський медпункт). Родині залишився лише невеликий жилий будинок. Бабуся померла від тифу. Захворіла, бо коли розкуркулювали вигнали босу на мороз і змушували ходити по мерзлій землі. Діти залишились сиротами.

Після розкуркулювання у 1932 р. до садиби неодноразово приходили так звані буксирні бригади і шомполами проштрихували землю, шукаючи зерно та інші пожитки. Навіть глечики, що висіли на тинові попрощтрихували й побили. Забрали навіть полотняні сорочки та спідниці, які дівчата дбали собі на придане. Старші дівчата з родини пішли по наймах і до зими 1932 р. у будинку залишились мама бабусі, якій на той момент було 13 років, її сестри Тетяна – 10 років і Настя – 1 рік.

Прабабуся вже тоді працювала в колгоспі. Діти дуже голодували. Іноді вона крадькома приносила додому качани кукурудзи, щоб хоч якось нагодувати малечу. Прийшовши одного разу додому з роботи, застала маленьку Настю мертвою з качаном кукурудзи в руках.

З настанням весни стало трішки легше. З'явилась перша зелень яку можна було їсти. Особливо смакували дітям бруньки липи і перші зелені листочки. Так і виживали.

Відходить у інший світ покоління, яке пережило голодомор 1932-1933 років. Вже поважний вік мають ті, хто пам'ятає війну та голод 1947 р. За якийсь час записувати свідчення вже буде просто ні від кого. Але ми мусимо пам'ятати про кожного, хто загинув чи помер страшною смертю.